

NAGY ÁDÁM – OROSS DÁNIEL

AZ IFJÚSÁGÜGY ÉRTELMEZÉSE*

csillag maradhat itt, vagy tegyük vissza a nevéhez?

A tanulmány célja, hogy egy átfogó modell bemutatásával áttekintést adjon a fiatalokkal foglalkozó társadalmtudományi diszciplínának és az ifjúsággal kapcsolatos feladatok kapcsolatrendszeréről. Míg Európában az ifjúságügy kialakulásának folyamata alaposan körüljárt, maga a terület felnőtt a társzalmák mellé, szektorokon átívelő, integrált koncepciót és önmeghatározást dolgozott ki, addig Magyarországon ennek nemcsak a gyakorlata, de kutatása is hézagoss. Ezen hiátust részben pótolandó az alábbi tanulmány fő célja tehát, hogy bemutassa az ifjúságügy magyarországi értelmezésének kereteit. Egyfelől tárgyaljuk azt a három hagyományt, amelyben az ifjúságügy magyarországi kialakulása gyökerezik: a pedagógia, a szociális és közművelődési tradíciókat; másfelől bemutatjuk a magyar ifjúságügy berkeiben kidolgozott modellt, amely integrált szemléletével igyekszik az európai értelmezéssel koherens módon meghatározni az ifjúságügy magyarországi értelmezését.

Bevezetés

A fiatalokkal kapcsolatos tevékenység egységes szerkezetbe foglalására azért van szükség, mert az érintett korosztályok élete a felnőtté válás folyamatában egységes és oszthatatlan, nem kezelhető szakterületenként. Ebből fakadóan szektorokon átívelő koncepciót kell kialakítanunk a felnövekvő nemzedékekkel kapcsolatos teendőkről. Az ifjúsággal kapcsolatos feladatok vizsgálata fontos hozzáadékkal jár a magyar társadalom számára. A vizsgálat háttérében álló normatív elem az, hogy a demokrácia működésének alapja az állampolgárok politikai részvétele, és a folyamatba újonnan bekapcsolódó választók részvételét érintő változások vizsgálatával fontos következtetések vonhatók le a demokratikus intézményrendszer jövőbeli működésére vonatkozóan. A téma hazai kutatásának fontosságával kapcsolatban Gázsó Ferenc már a rendszerváltás előtt felhívta a figyelmet arra, hogy az ifjúságnak sajátos szociológiai, pszichológiai, tudati jellemzői vannak, s ezek meghatározó módon befolyásolják a nemzedékváltás folyamatában alkalmazható és célravezető politika magatartást, a társadalmi fejlődés elért eredményeinek és értékeinek átörökítésében követhető megoldásokat.

* A kutatás a Bolyai Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

„Ha e sajátosságokat szem előtt tévesztjük, megtörténhet, hogy a társadalom a felnövekvő nemzedékek nevelésében a megváltozott szituáció ellenére is korábban bevált sémákat erőltet, s ezáltal nem elősegíti, hanem kifejezetten nehezíti, konfliktusokkal terheli a nemzedékváltás folyamatát. Ezért szükséges megkülönböztetett figyelmet fordítani arra, hogy a társadalomban zajló folyamatok miként érintik a fiatal generációt, miféle specifikus, elsősorban vagy kizárólag reá jellemző vonásokat eredményeznek.” (Gazsó 1987: 5–6)

Az ifjúságügy feladata az ifjúsági korosztályokra irányuló, ezek egyéneinek, közösségeinek, szervezeteinek és intézményeinek nyújtandó szolgáltatások, intézkedések tervszerű összefoglalása (a célokhoz rendelhető eszközök felsorolása, megfelelő feltételrendszer kialakítása) és végrehajtása. Az ifjúságügy integrált megközelítésben a fiatalokat generációs logika mentén nem egy-egy szakpolitika (pl. oktatási, egészségügyi) és nem a család keretei között, hanem egyéb szabadidős közösségeiken keresztül támogatja törekvéseiben (Kátai 2006).

Az ifjúságügy az ifjúsági munka, ifjúsági szakma és a horizontális ifjúsági tevékenységek összefoglaló neve, a területen végzett valamennyi alkotó cselekvés (Nagy–Bodor et al. 2014). Az ifjúsági munka általános célcsoportja minden fiatal (Wootsch 2009). Cselekvési ideje a szabadidős időszáv, melyhez önállóan lehet csatlakozni. Ifjúsági munkának nevezzük mindazon tevékenységeket, amelyek az ifjúsági korosztályok és a velük közvetlen kapcsolatban lévő szereplők közötti interakcióban jelenik meg. Az ifjúsági munka elsősorban közösségekre alapoz, fő célja ugyanis az ismeretszerzésen túl a társadalmi közlekedés, a közösségi tevékenység fejlesztése (Nagy 2015).

Kitekintés: ifjúságügy Európában

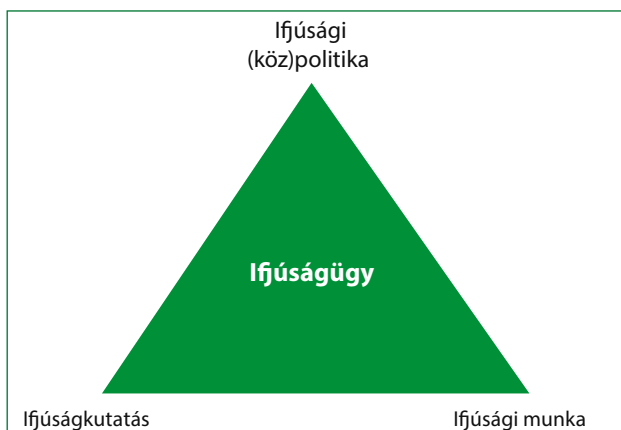
Az ifjúsági ügyeket, illetve szűkebben az ifjúsági munkát veszi számba a némi-képp becsapós című *The history of youth work* sorozat. Az eddig megjelent négy kötet 750 oldalon 64 fejezetben próbálja csokorba szedni az ifjúsági munka fejlődését a történettudományánál tágabb társadalmi, kulturális és politikai kérdésekkel összefüggésben. A kötetekben két rendezőelv érvényesül: egyfelől országtanulmányokon keresztül mutatja be, hogy egy-egy adott európai országban belül milyen adottságok és kihívások mentén alakult a szakterületen folyó munka, másfelől pedig általános ifjúságügyi alap kutatásokat ismertet – ez utóbbinak azonban nem különösebben kiemelve a történeti aspektusait. Írásunk az országtanulmányokat csupán Magyarország szempontjából érinti, elsősorban az általános ifjúságügyi alap kutatásokra fókuszál.

A generációs logika, ezen belül is a fiatalok élethelyzete-életmódja, a velük való foglalkozás a hagyományos diszciplináris kereteket összekötő paradigma: a fiatalok világának szegmensekre, diszciplinákra bontásával igazából megnehe-

zítjük annak megértését. A generációs logika interdiszciplináris, hiszen az ifjúságkutatásban összekapcsolódhat a szociológia, a pszichológia, a pedagógia, a kultúrakutatás, s a diszciplínák találkozása magával hozza az elméleti és a módszertani keretek sokszínűségét, összetettségét. A fiatalok világa hagyományos értelemben a szociológusnak ifjúságszociológia, a pedagógusnak szabadidő-pedagógia, a politológusnak szak- és közpolitika, a szociális munkásnak sérülékeny társadalmi csoportok és egyének védelme. Fontos ezért a négy tárdiszciplína: a pedagógia-neveléstudomány, a szociológia, a szociális munka és a politikatudomány oldaláról újraértelmezni a fiatalokkal kapcsolatos tevékenységeket. Ezen újraértelmezéssel pedig megnyílik az út a fiatalok egységes szemléletéhez, amely hozzásegíthet ahhoz, hogy e legmobilizálhatóbb, a migrációra leginkább hajlamos társadalmi csoportot új szempontok szerint jellemezzük, új narratívában ismerjük meg. A – 2009-ben az országgyűlési határozat¹ szintjére emelt gondolkodás dokumentuma – Nemzeti Ifjúsági Stratégia (NIS 2009) is ezeken az alapokon nyugszik,² de ilyen az Európai Unió Ifjúsági Stratégiája is (European Commission 2009).

Az európai fősodor a fiatalokkal való foglalkozás komplex terét, az ifjúságügyet egyfajta háromszöggént (ún. mágikus háromszög, Chisholm–Kovacheva et al. 2011) fogja fel, ahol az ifjúságkutatás (mint elmélet), az ifjúságpolitika (mint közpolitika) és a szociálpedagógiai irányultságú ifjúsági munka (mint gyakorlat) hat egymásra. Fentiek alapján felvázolható az ifjúságügy európai értelmezése modellje (1. ábra):

1. ábra: Az európai ifjúságügy-értelmezés

Forrás: saját szerkesztés

¹ Az Országgyűlés 88/2009 (X. 29.) OGY határozata.

² „Látjuk (...) őket, ha iskolában vannak – de nem látjuk őket, ha mellette vagy kívül; látjuk őket, ha akut betegek – de nem látjuk őket, amikor az egészségüket kockáztatják; látjuk őket, ha munkanélküliek lettek – de nem látjuk, amikor munkavállalási képességeik hiányában csődöt mondanak; befogadjuk őket, ha segítségre szorulnak és erről az illetékesek jelzést kapnak – de nem »törődünk« velük, ha jelzés hiányában nem kerülnek kapcsolatba a rendszerrel stb.” (NIS 2009)

Magyar vonatkozások

A 2. kötet egyik cikke a magyar helyzetet mutatja be Wootsch Péter (2010) tollából: Tévelygések a labirintusban – úton a „jó” magyar ifjúsági munka felé (Zig-zagging in a labyrinth – Towards “good” Hungarian youth work) címmel.

Wootsch elemzésének erénye, hogy a nemzetközi folyamatokkal összefüggésben, társadalomtörténeti kontextusban értelmezi a magyar ifjúságügy hagyományait. Mindez különösen fontos azért, mert segít az ifjúság szempontjait kiemelve egységes szerkezetben megérteni a 20. században hazánkban bekövetkezett társadalmi változásokat, a magyar társadalom megszakított fejlődésének az ifjúságra gyakorolt következményeit. Ugyanakkor az összesen hatoldalmi munka inkább politika- és társadalomtörténeti ismertető, mint a magyar ifjúsági munka vagy az ifjúságügy részletes bemutatása, elemzése és értékelése, amelyet egy kontextusába kevésbé beágyazott generációs szemlélet keretez.

Magyarország, bár elméleti fejlesztéseit tekintve nincs hátrányos helyzetben, a gyakorlatban azonban igencsak lemaradt: a 2008-ban az Európa Tanács megbízásából készített jelentés (European Council 2008) is kiemelte, hogy az ifjúsági munka gyenge pozíciója részben azzal indokolható, hogy Magyarországon még mindig túlságosan kevésbé elismert a nem formális tanulás gyakorlata (Oross 2016).³ Hazánkban még nem vált általános meggyőződéssé az, hogy az oktatási rendszereknek fel kell ismerniük a nem formális tanulás fontosságát és integrálniuk kell a nem formális képzéseket (Mairesse 2009).

Összességében a könyvsorozat azon kevés kötetek közé tartozik, amely többet ad, mint ígér: nemcsak az ifjúsági munka történetével, de európai gyökereivel és hagyományaival is foglalkozik, továbbá nem tér ki a dilemmák elől sem, amelyek közül a legfontosabb: a neveléstudományi és szociális megközelítései közötti különbség és annak meghaladása.

Az ifjúságügy kialakulásának három hagyománya Magyarországon

Az intézményesített pedagógia elégtelensége

Az iskola evolúciós szempontból is „*nagyon fontos intézmény, neki köszönhetjük a modern államok demokratikus berendezéseit. (...) iskola nélkül nem lenne modern társadalom*” (Csányi 2011). De nem kizárólag azért, mert megtanít írni, olvasni, hanem mert mintegy „mellékesen” megtanít a tanár, de általában a hatalom elleni lázadásra is (uo.).

³ Az Európa Tanács általában is azt hangsúlyozza (Európa Tanács 2013) – összhangban az EU Ifjúsági Stratégiájával (European Commission 2009) –, hogy a nem formális és informális tanulás útján szerzett tanulási tudás, készségek és kompetenciák nem eléggé elismertek, holott az javítja a foglalkoztathatóságot és az egész életen át tartó tanulás iránti motivációt.

Magyarországon a rendszerváltáskor az iskola is új kihívásokkal, valamint az ezekre épülő megújult szerepekkel találta szembe magát, de a felerősödött gyermekellátó és -megőrző, esélyegyenlőséget biztosító és mobilizáló, munkaerőpiaci igényfelfoldozó stb. funkciók mellé – akarva-akaratlanul – nem társult az ezt biztosítani hivatott intellektuális, szervezési, szakmai, anyagi erőforrás (Bessenyei 2007). Az új iskolarendszer – egyebek mellett – nem volt képes ismereteket és készségeket átadni ahhoz, hogy a fiatalok az új viszonyok között képessé váljanak különböző politikai vélemények kinyilvánítására és azok demokratikus vitában történő egyeztetésére, mi több, a felnövő fiatalok szinte semmilyen ismeretet nem szereztek az őket körülvevő társadalmi és politikai világról. Azért is nehéz helyzet, ha az iskola megpróbálja ezeket a feladatokat felvállalni, mert szerkezete, folyamatai, hatalmi struktúrája nem teszik igazán alkalmassá azt ezen helyzetek kezelésére. Persze a „gyereknek a családban a helye” köznapi gondolatához hasonlóan azt alig vonják ma Magyarországon kétségbe, hogy „kell egy hely” a család és a társadalom más alrendszerei között, amelynek ez a köztesség a dolga (azt már többen, hogy ez milyen alapvetésekkel, módon és formában valósuljon meg). Az új generációknak óriási szükségletük van arra, hogy urbanizált, sőt globalizált körülmények között is „szellemi-mentálhigiénés melegedőre” leljenek. A kétségek az „egy” (értsd: egyetlen) hely primátusát illetik. Ugyanis ahogy szükségük van a család (bár nagyon komplex, de mégiscsak egyedi) értékvilágának és műveltségképének integrálására más családok értékvilágával és műveltségképével, úgy kortárs kapcsolataik rendezett, szakértelemmel segített, támogatott megélésére, alapvető tanulási készségeik és motivációjuk megalapozására is. A szabadidős közeg többek közt épp attól lesz más, mint az iskola, hogy a szerepek a spontán (vagy éppen manipulált, de spontaneitást mutató és nem hatalmi, Csányi megfogalmazásában „zsarnoki”) formálódó közösség függvényében alakulnak ki.

Ifjúsági gyökerek a szociális munkában

A magyarországi ifjúsági munka elmúlt 25 évében – a pedagógiai előkép mellett – a szociális szakmai gyökerek is szerepet játszottak. A szegénység és a kirekesztettség a fiatalokat is érinti, sőt tulajdonképpen ők voltak a magyar rendszerváltás vesztesei (Andorka 1996). A rendszerváltáskori pezsgésben tucatszám alakultak azok a helyi, spontán intézmény- és szolgáltatáskezdemények, amelyek egymáshoz vagy központi kormányzati akcióhoz nem kapcsolódtak (Beke–Ditzendy–Nagy 2004), és segítő feladatokat fogalmaztak meg maguknak. E proszociális magatartásnak itthon is kialakult az egyéni és közösségi formája. Egyéni értelemben a segítség „*az ember válaszcselekvése bajba jutott embertársának szótlán, vagy szóbeli felhívására, hogy azt szorongatott helyzetéből kijuttassa*” (Hárdi 1992). Közösségi segítségnyújtásként értelmezzük minden olyan tevékenységet, amelyet létező közösség azért végez, hogy önmaga és/vagy tagjai problémáit kezelni tudja és amelyek adott problémával küzdő embereket abban támogatnak, hogy képesek

legyenek közösséget alkotni és eredményesen működtetni, problémájuk kezelése érdekében (Tóbiás 2011).

A modern társadalom kifejlődésében erős volt a hit abban, hogy az ifjúsági nevelés valamennyi problémájára az iskolai oktatás választ lesz képes adni, többek közt lehetőséget teremtve arra, hogy mindenki azonos helyzetből kezdje meg pályáját (Wrozyński 2000). A tankötelezettség bevezetése azonban egyedül nem volt képes a modernitásba való átmenetet kezelni, ezért szükséges volt a szociálpedagógiai intézmények életre hívása (Giesecke 2000). Míg az iskola történelmileg top-down szervezet (az elit felől teljesedett ki és lett valamennyi társadalmi csoport számára elérhető), addig a szociálpedagógia bottom-up fejlődött (uo.), hiszen először a társadalom leszakadó részei számára vált elérhetővé, a hátrányos helyzetű fiatalokkal való foglalkozás kapcsán alakult ki, s teljesedett úgy, hogy valamennyi fiatal számára hozzáférhető lett.

A közművelődési tradíció

A harmadik tradíció a szabadidős térben értelmezett közművelődési hagyomány, különösen az iskolától független táborok, ifjúsági önkormányzatok, ifjúsági házak, klubok, közösségi terek már a rendszerváltás előtt is a közösségfejlesztés természetes közegei, fontos színterei közé tartoztak. A francia eredetű animátorkultúra átvételével a térségi vagy településfejlesztő animátorok a falvak elnéptelenedés ellenszerét keresve, az ifjúsági és gyerekanimátorok az ifjúsági térben – valamennyiük közművelődési, népművelő gyökerekből táplálkozva – végezték tevékenységüket már a nyolcvanas években is Magyarországon. A Magyar Művelődési Intézet által szervezett klubvezető-képzés, illetve a Magyar Úttörők Szövetségén belüli ifivezető-képzés mind az animáció jegyeit viselte magán. Mai ifjúsági munkabeli örökségük, hogy az animált közösségi környezet rendszeres vagy intenzív biztosításával az iskolai intézmény- és hatalomszerkezetén túlmutatóan teret adjanak a nem formális tanulásnak, öntevékenységének, önszerveződésének, önfejlesztésének, a fiatalok és közösségeik együttműködésének és aktivitásának támogatására. Természetesen az elmúlt negyedszázad – különösen a szabadidős tér posztmodernben elnyert szocializációs szerepe (Nagy 2013) okán – ezt a teret is átalakította: amelyet jól jellemez, hogy a magyar ifjúság a rendszerváltás előtti táborok fiataljaiból hogyan változott az ezredfordulós fesztiválok ifjúságává, majd a kétezertizes évek screenagereivé.

Az ifjúságügy magyarországi értelmezése

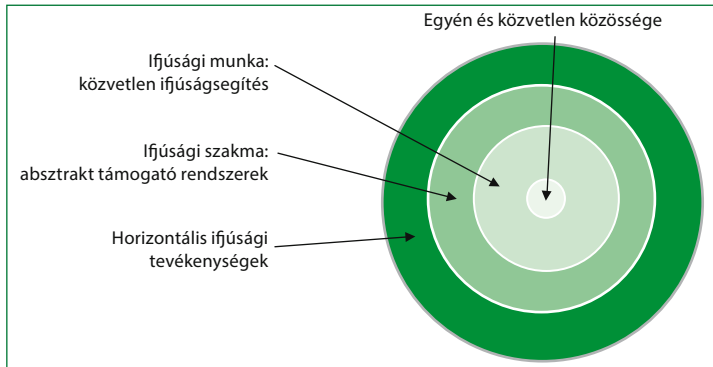
Arra a kérdésre, hogy van-e feladatunk, van-e feladata a közösségnek, a társadalomnak, az államnak, mindnyájunknak az iskola (és sokszor a család, vagy akár a társadalom) által be nem teljesített nevelési elvárásokkal kapcsolatban a magyar ifjúságügy az ún. hagymamoddellel válaszolt.

A hagyománymodell alapvetését a 2009-ben az országgyűlési határozat szintjére emelt Nemzeti Ifjúsági Stratégia rögzítette. Ezen hagyománymodell segítségével lehetünk képesek olyan, tartalmában távol álló elemek ifjúságügy szempontjából történő összerendezésére, mint a táborok, az ifjúsági irodák, a virtuális ifjúsági munka, a nyugellátás vagy az ifjúságkutatás. E modellben – más, európai modellekhez képest is egyedülállóan – testesülnek meg azok a rétegek (ifjúsági munka, ifjúsági szakma és horizontális ifjúsági aktivitások) és tevékenységterületek, amelyek az egyén/kisközösség felőli szemlélt korábbi pedagógiai hiátusokra rendszeres választ adhatnak. Olyan területek, témák, problémahelyzetek, amelyekre a család vagy az intézményes iskola nem válaszol meg. Vagy azért, mert nem fordít rá kellő figyelmet, vagy azért, mert a tanórai logika esetleg a hatalmi struktúra eleve sem alkalmas az adott problematika kezelésére. Az alapvető cél *az ifjúsági korosztályok tagjai tekintetében (1) az önmagáért és közösségeiért felelős polgárrá válás mással nem helyettesíthető támogatása (2), elsősorban a szabadidős szocializációs közeg (3) szolgáltatásalapú megmunkálásával (4), de (re)szocializációs szükséghelyzetben akár valamennyi szocializációs terepen (5).*

Az általunk alább vázolt elképzelés (hagyománymodell) az eddigi értelmezési keretek mellé egy újabbat állít, egy modellbe ötvözve a korábbi ún. vertikális vagy horizontális megközelítéseket. Ez nem szűkíti le a szférát pusztán a döntéshozatal mikéntjére, a fiatalt ifjúsággá konvertáló szociológiai nézőpont személytelenségére; de nem azonosítja pusztán a nonformális pedagógiával sem. Igyekszik számba venni a fiatalokkal kapcsolatos feladatokat, amelyek többek között tartalmazzák az ifjúsági kezdeményezések támogatását, a részvételi lehetőség megteremtését, az érintett korosztályok döntéshozatali folyamatokba történő bevonását, az ifjúsági szervezetek, közösségek támogatási rendszereit, az ifjúságkutatást, a tervezést, valamint a fiatalok és a jogi alrendszer viszonyának vizsgálatát is. A modell egységes szerkezetbe foglalja a fiatalokkal való foglalkozás szempontjából az olyan, a gyakorlatban sokszor látott, de töredezett, egységesen nem értelmezett elemeket, mint a drogügyek, a táborozás vagy fesztiválok, az ifjúsági irodák, a részvételbevonás vagy a nyugdíj.

A hagyománymodell az ifjúságügy tevékenységtérképét szemlélteti (2. ábra). Alapja az egyénnel/közösséggel kapcsolatos tevékenység közvetlen (konkrét), illetve közvetett (absztrakt) mivolta. A modell középpontjában maga az egyén (illetőleg közössége) áll, akikkel, amelyekkel a tevékenység folyik. Esetünkben ifjúsági tevékenységnek a szabadidőben, önkéntesen az ifjúsági korosztályokkal végzett tevékenység értendő.

2. ábra: Ifjúságügyi hagyománymodell

Forrás: saját szerkesztés.

- A belső héjon belül azon tevékenységek köre található, amelyek közvetlen szereplője az egyén vagy közösség (ifjúsági munka). Az ifjúsági munka területei esetében tehát azokat a terepeket vesszük számba, ahol szorosan az ifjúsági generációkkal és azok tagjaival kapcsolatban történik tevékenység. Ifjúsági munkának nevezünk mindazokat a tevékenységeket, amelyek az ifjúsági korosztályok és a velük közvetlen kapcsolatban lévő szereplők közötti interakciókban jelennek meg. Az érintett korosztályok élethelyzetéből adódó sajátos problémáinak megoldását, társadalmi részvételük kialakítását segítő, az ő részvételükre és sajátos szakmai eszközrendszerre alapozó társadalom-, közösség- és személyes fejlesztő, segítő munka. Az ifjúsági munka leginkább a fejlesztés irányát magukban hordozó tényezőkhöz kapcsolódik (személyiség, közösség, csoport-, terület-, településfejlesztés...). Mindezek a támogatás, az újítás és megújulás előjelét, ígéretét és szükségletét mutatják, mint ahogy a „helyzetbe hozás”, bátorítás, bevonás fogalmai is. Magában foglalja a szolidaritás, a különbözőségek elfogadásának aktív képessége és készsége (és ennek részeként az empátia fejlesztése) fogalomköreit. Lényegesek egyfelől azon terepek, ahol a tevékenység megvalósul, másfelől azon célok, amelyek érdekében a tevékenység történik.
- A középső hagyományhéjba (ifjúsági szakma) tartozik minden olyan tevékenység, amely csak közvetett módon kerül kapcsolatba magával az egyénnel (közösséggel), „pusztán” szervezi azt, megadja kereteit és megalkotja absztrakcióját. Az ifjúsági szakma területeinek nevezünk tehát azokat a szegmenseket, ahol a közvetlen munkánál elvonatkoztatottabb módon – az absztrakció egy magasabb szintjén – folyik érdekükben a munka. Ez mindazon tevékenységeket tartalmazza, amelyek tartalmukban, módszertanukban segítséget adhatnak a közvetlenül a fiatalokkal interakcióban lévő ifjúsági munkának. Ez tehát az absztrakció magasabb szintjén elhelyezkedő tevékenységösszesség, amelynek feladata az ifjúsági munka „hátterének” biztosítása.

- A külső hagymahéj (ifjúság és társadalom) a horizontális ifjúsági megközelítés terepe, ahol a más szakmához történő interdiszciplináris kapcsolódások helyezkednek el. Horizontális ifjúsági tevékenységekhez tartozik minden olyan tevékenység, amelynek az ifjúsági korosztályokkal kapcsolatos szerepe van és részben más „ügy” (oktatás, szociális munka, kultúra, gazdaság stb.) profiljába is tartozik. Ilyen a családtervezési kompetenciáktól és támogatási rendszerektől a munkaerőpiaci és a vállalkozói kompetenciák fejlesztésén keresztül a gyermeksegélyezési rendszeren, a tanulástámogatáson át, az ifjúsági média, kultúra területe (itt érhető tetten az egydimenziós modell horizontalitása).

Mint említettük itt nem az ifjúságpolitika top-down értelmezésével állunk szemben –, amely a társadalom, társadalmi alrendszerek „generációs metszet” logikája szerint építkezik – hanem megközelítésünk szakmai, egyén és közössége alapú „ügy” mentén szerveződő. Ez az alulról felfelé építkező (bottom-up) rendszer a fiatalok egyéni és közösségi szükségleteiből épül fel, arra alapozva, hogy míg a hagyományos szocializációs intézmények (család, iskola) hatása gyengül, a szabadidős (és média) tér mint interakciós terep súlya nő.

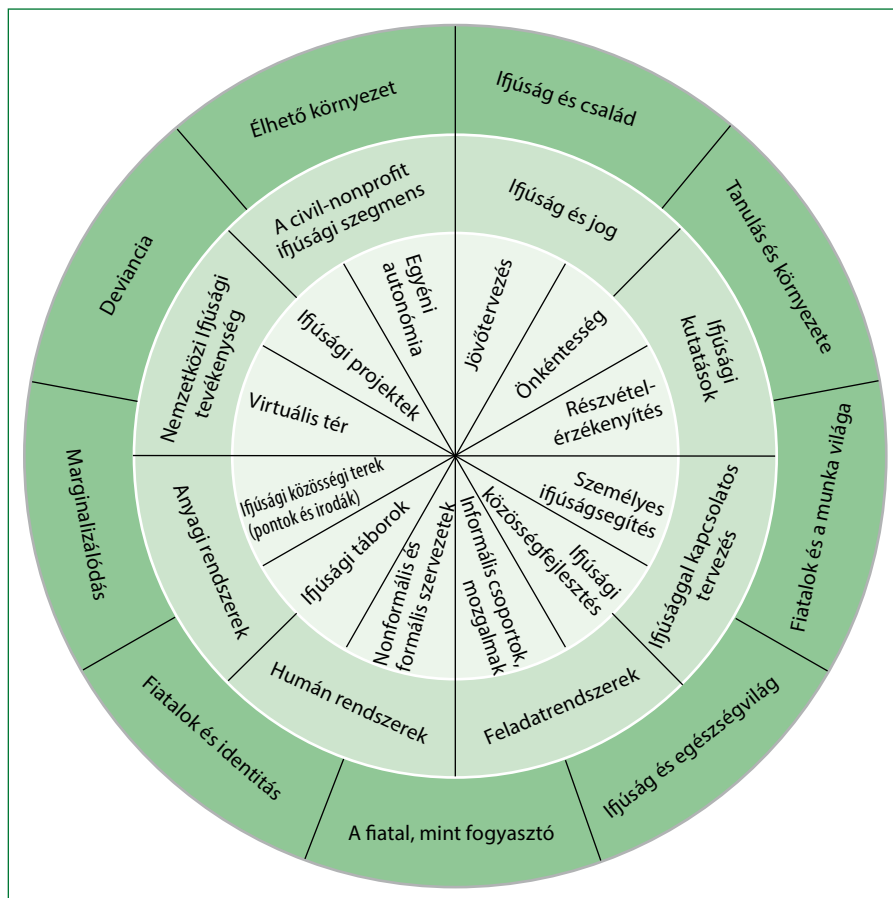
A modellben az ifjúsági munka 12, az ifjúsági szakma további 8, a horizontális tevékenységek 9 területére mint témafókuszra teszünk javaslatot (1. táblázat; 3. ábra), igyekezve az ezzel kapcsolatos tevékenységeket is tipizálni.

1. táblázat: Az ifjúságügy rendszere

Az ifjúsági munka területei	Az ifjúsági szakma területei	Horizontális ifjúsági területek
Fejlesztési területek 1. Egyéni autonómia fejlesztése 2. Jövőtervezés 3. Önkéntességfejlesztés 4. Részvételérzékenyítés 5. Személyes ifjúságsegítés 6. Ifjúsági közösségfejlesztés	1. Ifjúság és jog 2. Ifjúsági kutatások 3. Ifjúsággal kapcsolatos tervezés 4. Feladatrendszerek 5. Humán rendszerek 6. Anyagi rendszerek 7. Nemzetközi ifjúsági tevékenység 8. A civil-nonprofit ifjúsági szegmens	1. Ifjúság és család 2. Tanulás és környezete 3. Fiatalok és a munka világa 4. Ifjúság és egészségügy 5. A fiatal mint fogyasztó 6. Fiatalok és identitás 7. Marginalizálódás 8. Deviancia 9. Élhető környezet
Terepek 7. Informális csoportok, mozgalmak 8. Nonformális és formális szervezetek 9. Ifjúsági táborok 10. Ifjúsági közösségi terek (pontok és irodák) 11. Virtuális tér 12. Ifjúsági projektek		

Forrás: saját szerkesztés.

3. ábra: Az ifjúságügy magyarországi modellje

Forrás: saját szerkesztés.

Az ifjúsági munka területei

Az ifjúsági munka teremtette térben lehet gyakorolni az intenzív társas együttléteket, a kritikai képességet és mindazon tevékenységeket, amelyek gyakorlására az iskola és a család csak korlátozottan képes (Mollenhauer 2000). Ebben a térben 6–6 olyan területet azonosítottunk, amelyek kapcsán erős szocializációs hiányokat tapasztalhatunk a premodern társadalmaktól a velünk élő család, illetve a modernitástól a bekapcsolódó iskola szocializációs-nevelési feladatait tekintve.

Fejlesztési területek

Egyéni autonómia fejlesztése

Az egyén személyiségfejlődése során olyan ismeretekre, készségekre, beállítódásokra, sztereotípiákra tesz szert, amelyek meghatározzák ezt a fejlődést és visszahatnak magára a saját személyiség alakulására is. Mindez önismereti, kommunikációs és asszertív készségek elsajátítását, gyakorlását igényli. Ehhez négy aspektust elemez a terület, ezek: az önismeret-társismeret, az önkifejezés, az önfejlesztés-önmegvalósítás és az öngondoskodás-önérdekérvényesítés, ez utóbbi részeként a megelőzést is tárgyalva (Czakó é. n.).

Jövőtervezés

E területen fogalmazódik meg, hogy az ifjúsági munka hogyan járulhat hozzá az életstratégia kialakításához-fejlesztéséhez, a szülői családi szerepek kialakításához, a továbbtanuláshoz, pályaaorientációhoz, karriertervezéshez, kulcskompetenciák fejlesztéséhez, a személyes kapcsolati tér erősítéséhez, a családalapítás-otthonteremtés szándékához és az interkulturalitáshoz, interkulturális tanuláshoz.

Önkéntesség

Az önkéntesség kritériumaival (szabad akarat, baráti körön való túlmutatás, anyagi ellentételezés hiánya, közjó mozzanat), illetve az egyén ezt befogadó és altruista magatartásformáival foglalkozik az ifjúsági munka ezen szelete. Az önkéntes munka azonban jóval több a másokon való segítségnél. Fontos lépcsőfok a felnőtté válás folyamatában, a munkatapasztalat és a kapcsolati tőke megszerzésében. Az önkéntesség során a fiatalok kipróbálhatnak különféle társadalmi szerepeket és megerősödik a saját tetteikért való felelősségvállalás. Az önkéntesség segíti a társadalmi részvételt, így kifejezésre juthat a közpolgári elköteleződés, növeli a bizalmat, kölcsönösséget, integrációt. Az önkéntesség segít az interkulturális tanulásban, együttműködésben, nyitottabbá és rugalmasabbá tesz, ami diszkriminációt és idegenellenességet csökkentő tényező.

Részvételérzékenyítés

A fiatalok részvétele a közösségi ügyekben alapvető feltétel. Olyan feltételrendszerrel kell teremteni, működtetni és fejleszteni, amelyben a fiatal korosztály megismerheti, gyakorolhatja és alkalmazhatja környezete aktív befolyásolásának módszereit, és elősegíti sajátos érdekei és értékei érvényre jutását. A fiataloknak nem arra van szükségük, hogy mások képviseljék érdekeiket, mások oldják meg helyettük a problémáikat, sokkal inkább arra, hogy legyenek érzékenyek saját és társaik problémáira és képessé váljanak önmagukért és társaikért kiállni.

Személyes ifjúságsegítés

Minden segítő-fejlesztő szakmánál fontos tény, hogy a szakember leginkább a személyiségével dolgozik. Az ifjúságsegítésben – a munka jellegéből adódóan

– mindez még hangsúlyosabb. Az egyenrangú interperszonális kapcsolatok, az előre meghatározott hatalmi helyzetek meghaladása okán e területet a családtól és az iskolától némiképp idegen, egyenrangú kapcsolaton alapuló viszonyrendszerre alapoz, amelynek része az információszolgáltatás, a tanácsadás és a segítség.

Ifjúsági közösségfejlesztés

A közösségfejlesztés olyan társadalomfejlesztési gyakorlat, mely a legkülönbözőbb társadalmi problémákra, lehetőségekre reagál, az emberek szűkebb-tágabb csoportjainak közös fellépésében, közösségi problémamegoldások kiérlelésében hisz, illetve ezeket a folyamatokat támogatja (Kátai 2006). A közösségfejlesztés elsősorban a közösség önmaga általi fejlesztését jelenti, amelyhez a közösségfejlesztő legfeljebb hozzájárulhat. A kifejezés azt a szemléletet tükrözi, hogy egy csoport, közösség önmaga fejlődési irányainak meghatározása érdekében képes a kezdeményezésre és képes cselekvő módon részt venni saját életében (Nagy–Nizák–Vercseg 2014).

Terepek

Ifjúsági csoportok, mozgalmak

A társadalmi tőke mozgósítása alapvetően informális csoportokban valósul meg, így az ifjúsági világ egyik lényegi elemét jelentik az informális együttműködések, mozgalmak és ezek hálózata. Az informális szervezetek mentesek minden jogi kötelemtől, tulajdonképpen a fiatalok legnyilvánvalóbb és leggyakoribb együttműködési terepei. Általában egy közös cél vagy összetartozás-érzet hozza létre őket (tánc, sport, zene, nézetrendszer). Szerepük egyre fontosabb (a fiatalok kevésbé tekintetnek a formalizált szervezetekre mintaként), megszervezésük egyre könnyebb (közösségi hálók).

Formális és nem formális ifjúsági szervezetek

E terület gondozza a közösségek, szervezetek, különösen az ifjúsági szervezetek projekteken kívül eső, azon túlmutató vezetéssel kapcsolatos tudnivalóit, igyekszik tárgyalni a fiatalokkal létrehozott, működtetett szervezetek sajátosságait. Az ifjúsági szervezetmenedzsment tevékenység magában foglalja az ifjúsági szervezet életének, működésének hosszú és rövid távú tervezését és szervezését, a szervezeti stratégia kidolgozását, megvalósítását és monitorozását éppúgy, mint a szervezet működéséhez szükséges tevékenységek tervezését és szervezését, így a forrásteremtés és -felhasználás szervezését, a humánerőforrások menedzselését, a vezető testületek munkájának szervezését, a szervezet adminisztratív tevékenységét, valamint a szervezet kommunikációs tevékenységét.

Ifjúsági közösségi terek

A fiatalok a legkülönbözőbb közösségi tereket értelmezik, érzik sajátjuknak. Közösségi térként használják az utcát, a kávézókat, mozikat, klubokat, művelődési

házakat, plázákat, játszótereket, teleházakat, játszóházat, játszóteret. Ezekben a közösségi terekben zajlanak a legfontosabb kortárs interakciók, itt szerzik a tapasztalatok jelentős részét, egyszóval ezek a társadalmi tanulás kitüntetett terei.

Ifjúsági táborok

Az ifjúsági táborok olyan, az intenzív együttlétre alkalmas intézmények, ahol a létszámot tekintve mód nyílik az ifjúsági munkára és amelynek a szórakozáson-szórakoztatáson túl van valamifajta fejlesztő célkitűzése (képzés, szakmai cél stb.). Ez a terület foglalkozik a táborozás szervezésének specifikumaival, a táboroztatás módszertanával, típusainak változatosságával, korosztályi különlegességével stb. is.

Ifjúsági projektek

Az ifjúsági projekteknek három jellegzetes feltétele van, amiket egy ifjúsági specifikum egészít ki: A projekt általában: egyedi tevékenységsorozat (1), saját konkrét céllal (2) és amely időben behatárolt (eleje és vége van) (3). Az ifjúsági specifikumról akkor beszélhetünk, ha a fentiekén túlmenően a projekt fiataloknak és/vagy fiatalokkal készül (+1).

Virtuális ifjúsági munka

Az infokommunikációs eszközök használata mára a mindennapi élet részévé vált. Kutatások szerint (Székely 2013) a ma fiataljai a screenager jelzővel írhatók le leginkább. A konvergencia hatására az infokommunikációs eszközök mára alkalmassá váltak nemcsak az információszerezésre, de a kapcsolatépítésre, -ápolásra is. Az ifjúsági munka alanyai, a fiatalok jórészt az online világban elérhetőek, ezért egyre inkább felértékelődik a digitális környezet, elsődlegesen is azon részei, amelyeket a fiatalok kifejezetten, közösségi tevékenységre használnak.

A virtuális ifjúsági munka tevékenység típusai:

1. *Online ifjúsági munka:* ez a hagyományos ifjúsági munka online tükröképe, azaz jelenti az ismert vagy akár ismeretlen fiatalok egyéni segítségét vagy az online csoportos ifjúsági munkát, emellett az online térben szerveződő aktivitások (tiltakozó akciók, együttműködési felületek) tartoznak ide.
2. *Online-offline ifjúsági munka:* az offline ifjúsági munka egyes részeinek online támogatása (pl. egy-egy program elkezdődhet online és folytatódhat személyesen vagy fordítva). Ennek része például az online promóció, amely a „való világban” (is) létező ifjúsági projektek meghirdetése infokommunikációs eszközök segítségével (sms- vagy Facebook-kampány, online reklám, banner stb.).
3. *Online prevenció:* ennek lényege a fiatalok digitális világban való boldogulásának elősegítése, a kockázati tényezők csökkentése. Az ifjúsági munka célja ebben az esetben a veszélyek bemutatása (kóros használat, adatbiztonság, internetes bűnözés, jog) és elkerülésük eszközeinek használata.

Az ifjúsági szakma területei

Az ifjúsági szakma területei mindazon tevékenységek, ahol már nem maga a fiatal vagy kisközössége, hanem ezek absztrakciója: az ifjúság kerül vonatkoztatási rendszerünk középpontjába. Az alábbiakban azon 8 azonosított terület bemutatására kerül sor, amelyek ezen absztrakción keresztül közelíthetők meg, ezen fogalmi térben végezhetők velük – már nem kizárólag pedagógiai, hanem sokszor politikai vagy szervezéstudományi stb. – művelet.

Ifjúság és jog

Az ifjúságügynek napi kapcsolata van olyan keretrendszerekkel, amelyek egy adott közösség szabályrendszerét jelölik ki. E terület foglalkozik az ifjúsági jogalkotással (a specifikus ifjúsági területű és a teljes joganyagban az ifjúsági szemléletű) és jogérvényesüléssel, annak vizsgálatával és érvényesítésével.

Ifjúságkutatások

A szolgáltatásalapú környezetben azokat rendre igazítani kell a szükségletekhez. Mindez nem elképzelhető az ifjúsági korosztályok, a szabadidős tér és a szolgáltatási környezet jellemzőinek ismerete, mégpedig tudományos alapú és alapossgú ismerete nélkül. Ez a kutatási paradigma a szociológiai alapok mellett már kezdetben is felhasználta a különböző lélektani felfogásokat és eszköztáruk egy részét, a szociálpszichológiai látásmódot és vizsgálati módszereit, ötvözte a szociológiai, vezetéselméleti és pedagógiai-neveléstudományi kutatások eljárásait (Nagy–Nizák–Vercseg 2014). Az ifjúsági korosztályok és az ifjúságügy hátterében meghúzódó szakmai, társadalmi, gazdasági alrendszerek megismerése ugyanis sajátosan interdiszciplináris terület, többféle tudományterület eredményeire lehet és kell is támaszkodnunk a megismerési folyamatokban.

Ifjúsággal kapcsolatos tervezés

E terület foglalkozik tehát a fiatalokkal kapcsolatos társadalmi tervezéssel. Ennek részeként pedig a helyi, középszintű vagy országos hosszútávú (10–20 éves) ifjúsági szempontú cselekvések adott cél(ok) szerinti összerendezésével, az erőforrások ennek szolgálatába állításával (stratégia), az ebből következő rövid távú (2–4 éves) teendőkkel és az ehhez forrásokat, felelősöket rendelő ún. cselekvési tervvel. Foglalkozik továbbá a megvalósult intézkedések ésszerűségét vizsgáló és a tervekkel összevető monitoring tevékenységgel.

Feladatrendszerek

Ez a terület a feltételek és erőforrások biztosításaként írható le leginkább. Az ún. feladatrendszerek hivatottak lefedni azt a tevékenység-hálózatot, amely az adott területet, jelen esetben az ifjúságügyet jellemzi, és amely más területre nem vonatkozatható.

Humán rendszerek

Az ifjúsági feladatok ellátását, az utánpótlás biztosítását a humán alrendszer (a szakértői, civil és állami szeletek) képesek lefedni. Épp ezért ez a terület elemzi a formális képzések szükségességét és sajátosságait, az ifjúságsegítők kompetenciaterképét, a szakmai képzési szerkezetet, valamint az önkéntesek feladatai és kompetenciái közötti összefüggéseket, a nonformális képzések jellegzetességeit. Ez a terület veszi számba a think-tankeket, az adatképzés, értelmezés és kontextualizálás műhelyeit, az ifjúságügy disszeminációs felületeit (publikálási lehetőségek, konferenciák, adattárak) és az értéklánc hiányait.

Anyagi rendszerek

Az ifjúságügy anyagi forrásszükségletét a pénzügyi rendszerek biztosítják (kell biztosítsák). Ez a terület veszi górcső alá az állami, uniós és magánforrások elemzését, elérési lehetőségeit, mennyiségét, szerkezetét, párhuzamosságát, transzparenciáját. Itt kerül elemzésre a források célzott, címzett, normatív vagy pályázati jellege és a döntéshozatal folyamata, a felhasználás kötetmi szerkezete, valamint a források által generált társadalmi hatások.

Nemzetközi ifjúsági tevékenység

A fiatalokkal foglalkozó tevékenységek egyre inkább túlnyúlnak az országhatárokon. Az ifjúsági szervezetek, kormányzati struktúrák, kutatási folyamatok ugyanis mára már túlnőtték kezdeti kereteiket, s olyan szolgáltatásokat, lehetőségeket, kihívásokat is nyújtanak, melyek csakis széles körű összefogással, nemzeteken túlnyúló együttműködéssel képzelhetők el. Az elmúlt években erősödni látszik az EU ifjúságpolitikai szerepvállalása, valószínűsíthetően azért, mert a teljes tagállami szabadság sok esetben nem vezetett közelebb az ajánlásként kijelölt célokhoz. E terület foglalkozik még az ifjúságpolitikák tipologizálásával, jellemzi a kormányzati ifjúságpolitikák szervezettségét, a nemzeti parlamentekben az ifjúsági ügyeket és az egyes országok civil ifjúsági szervezettségét, illetve ezek értékelési módszereit.

A civil-nonprofit ifjúsági szegmens

A terület a civil ifjúsági szegmens elméletével foglalkozik. A civil-önkéntes attitűdtől a kisközösséig-szervezetig terjedő teret az ifjúsági munka önkéntesség-önszerveződés területe fedi le, e terület a szervezetalapítástól a szektorális együttműködésig terjed, ennek gyakorlatát és elméletét igyekszik a terület körüljárni.

Horizontális ifjúsági tevékenységek

A horizontális ifjúsági tevékenységek – hívhatnánk ifjúság és társadalomként is – azon aktivitások, amelyek nem kizárólag az ifjúságügy kompetenciájába tartoznak, hanem értelmezhetők más terület, társadalmi szegmens részeként is, ahol az ifjúságügy át- és átnyúlik más, a fiatalokkal is kapcsolatos területekbe (vagy azok

jelennek meg az ifjúságügyi értelmezési keretben). Bár ezért részletes „mélyfúrás-szerű” elemzésük bőven túlnyúlik kompetenciahatárainkon, a fiatalokkal való kapcsolatuk bemutatását nem nélkülözhetjük a hagyománymodell teljességéhez. Kilencc olyan területet tudunk számba venni, ahol a generációs logika ütközik más szakterületi logikákkal. Az ifjúságügy hagyománymodelljét ezen területek elemzése teszi teljessé, hiszen ennek kapcsán érthető meg, hogy az ifjúságügy egyszerre saját területtel rendelkező önálló entitás és egyszerre más szakterületekkel kooperáló, azokba átnyúló terület.

Ifjúság és család

A családra kétféleképpen is kell gondolnunk: egyfelől mint gyermeki (kibocsátó), másfelől mint a szülői szerepeknek teret adó intézményre. E terület foglalkozik ezért a fiatal és család viszonyaival, kötöttségeivel; a családfogalom változásaival: a háznéptől, a nukleáris családon át a szimbolikus család koncepciójáig (Boreczky 2004); a családi funkciók változásaival (újabbán azok felpuhulásával, vö. a reprodukciós funkció gyöngülése); a család formavilágának változatosságával; az átmeneti és iskolai ifjúkorról, a posztadoleszcencia (elhúzódó serdülőkor) jelenségével; a leválással, a családtervezéssel, családalapítással-gyerekvállalással, valamint a gyerekjóléti és gyerekvédelmi rendszerekkel (alap- és szakellátások stb.).

Tanulás és környezete

Ez a terület megkísérli fogalmilag is követni azon társadalmi változásokat, amely szerint míg régen egy lassan változó világban elegendő volt egy életre az iskolapadban magunkévá tenni az előre meghatározott (mert meghatározható) tudást, addig mára a tudásanyagok mennyisége és avulása sokkal gyorsabb, s a szükséges tudás megszerzéséhez nem csak a formális oktatási rendszer segíthet segítségül. Ez a terület próbálja tehát a nonformális tanulás lehetőségeink fejlesztésével oldani a hagyományosan merev, versenyközpontú és szelektív iskola (Nagy–Trencsényi 2012) hatásait és értelmezni az iskolán kívüli tanulás elméletét, gyakorlatát, foglalkozva többek között a nonformális tanulás tervezésével, az informális tanulás jellegzetességeivel. E területen történik a szabadidő-pedagógiai ernyő alatti, melletti más „szakpedagógiák” vizsgálata (cyberpedagógiától a zoopedagógiáig).

Fiatalok és munka világa

Ez a terület azt tűzi ki célul maga elé, hogy míg a fiatal a képzési rendszerben vesz részt, addig is legyen módja elsajátítani a foglalkoztatási kompetenciákat, az alapvetően átalakult és változó munkaerőpiaci elvárásokat. Célja minél inkább csökkenteni a tanulás és a munka világa közti távolságot, a vállalkozóvá válás támogatásától kezdve egészen a gondoskodás-öngondoskodás generációs, vagy azon túlnyúló teréig.

Ifjúság és egészségvilág

Alig törődünk fiatalokkal, amikor egészségügyi kockázatokról, egészségmagatartásról, prevencióról, egészséges életmódról beszélünk. *„Az állam „látja” őket, (...) ha akut betegek –, de nem látja őket, amikor az egészségüket kockáztatják”* (NIS 2009). Így e témához tartozik a fiatalok és egészségügy elméleti háttere.

„Számos hazai és nemzetközi kutatás utal arra, hogy az egészségtudatosság és az egészség-befektetési hajlandóság elégtelen, de jelentősen növelhető lenne ebben az életkorban. A korosztály egészséges életmódra nevelésében elsősorban a fiatalokat körülvevő társas, társadalmi környezetre érdemes koncentrálni.” (NIS 2009).

Az egészségmagatartás, különösen még ebben az életkorban szinte teljes mértékben az egészségügyi rendszeren kívül alakítható, formálható (Susánszky–Szántó 2008) és ez jóval több, mint a dohány és alkoholdermékek, esetleg a drogok elleni fellépés, hiszen a kóros – kémiai és pszichés – függőségi (és kóros függetlenségi) magatartások tere sokkal szélesebb ennél.

Idetartozik a sport területe, a sport általi nevelés. Itt jelenik meg az ifjúsági turizmus, amely egyszerre korosztályi jellegzetesség és szociális kérdés (a gazdagabbak többet utaznak, van-e ebben a társadalomnak, így az államnak kiegyenlítő szerepe), tanulási-értéktéremtő jellegzetesség (interkulturalitás, tolerancia- és alkalmazkodási készség, környezettudatosság, más lokalitások megismerése) és piaci szegmens.

A fiatal mint fogyasztó

Tudjuk, hogy a mai ifjúsági korosztályok alapjaiban különböznek a korábbi generációk fiataljaitól, s ez a különbség az információszerzési és kommunikációs stratégiákban mutatkozik meg. A szabadidős ipar kiszolgálja a fiatalok igényeit, önálló fogyasztókként kezeli őket, s a fiatalok fogyasztási mintáit elsősorban nem a szülők, hanem a kortárs csoport befolyásolja (Böhnsch 2000). Emiatt az ifjúságügy felelőssége is megnő abban, hogy kihasználja azokat az aktív és támogató elemeket, amelyek a médiában rejlenek, hogy a fiatalok ne áldozatai, hanem alkotói legyenek a médiatérnek, ők használják a médiát és ne az őket (ne felejtjük, hogy az iskola jóval kevésbé szolgál ma mintákkal és modellekkel). Mindenesetre az ifjúságügy a médiatérben kihasználható potenciált (pl. szociális cselekvésminták, kritikai gondolkodás kialakíthatósága stb.) és nem elsősorban veszélyt lát.

Fiatalok és identitás

Régóta tudjuk, hogy a többes identitás – akár ugyanazon az absztrakciós identitási szinten – nem jelent összegeyzetethetetlen tudattartalmakat. Így e területhez tartozik az emberi, regionális (esetünkben: európai), nemzeti és lokális identitások, csoporthoz tartozások lépcsőzetessége, de itt jelentkeznek a különböző

„szakidentitások” és azok összeegyeztethetősége, különös tekintettel a fiatalok és a vallás kapcsolata, valamint a politikai szocializáció.

Marginalizálódás

A meritokratikus társadalom víziója szerint törekedni kell arra, hogy mindenki érdeme: tudása és teljesítménye szerint részesedjen a javakból, azzal, hogy bizonyos minimumok biztosítása mindenki számára civilizációs elvárás a 21. században. A leszakadás, kimaradás, szegregáció és sikertelenség nemcsak az egyén, hanem a társadalom kudarca is, e téren ismét csak az ifjúságügynek lehet meghatározó szerepe, annál is inkább, hogy az esélyegyenlőséget nem a szegénység vagy a kirekesztettség szintjén teremtsük meg (Nagy 2015).

Deviancia

A társadalmilag negatívan és kirívóan deviáns magatartásformák megelőzése szempontjából fontos, hogy a fiatalokban a tudatos viselkedésmintákat tudjunk kialakítani (vö. pozitív devianciák, illetve autonóm, belülről vezérelt személyiségek súrlódását a társadalommal). A megelőzés és kezelés is alapvetően azon múlik, mennyire vonható be az egyén olyan tevékenységekbe, amelyek a szocializációt, beilleszkedést segítik.

„[A] bűnmegelőzés egészének hatékonysága, sikeres prevenciók szemléletű működése kizárólag azon múlik, hogy miképpen lehet a felnőtté váló, de kriminális helyzetbe keveredők számára segíteni felépíteni az életüket, hogy olyan konstruktív eszközöket tudjanak elsajátítani, amelyek révén értékteremtő, konstruktív felnőtt emberré válhassanak” (Szabó 2009).

Élhető környezet

Az élhető környezet három összetevője a fizikai környezet (biokapacitás, ökológiai lábnyom stb.), a humán környezet (a mindennapok társas érintkezése, az emiatti társadalmi költségek, az ezen alapuló jogállami- és demokráciaminőség-deficitek) és az információs környezet (komfortosság, veszélyeztetettség stb.). Ez utóbbi immár egyenrangú szereplőként kér teret a fizikai és a humán környezet mellett, annál is inkább, mert a kutatások az információs környezet esélyegyenlőségre gyakorolt elsősorban pozitív hatásait jelzik (vö.: Digital Divide Index, Székely–Urbán 2008).

A magyarországi ifjúsági szakma (fent leírt) fejlesztési fókusszal igyekezett reagálni az iskola 2010-es kormányváltás óta történő centralizálási kísérletek miatti megsokszorozódott hiátusaira. Az állam azonban – ezen szakmai, valamint az érintetti erőforrásokat figyelmen kívül hagyva – a maga által elképzelt úton indult el. Magyarországon az elméleti fejlesztések, a kutatói felvetések problématerképét a politika (esetünkben az ifjúságpolitika) nem transzformálja megoldássökká (amelyet majd az ifjúsági munka a gyakorlatban végrehajthatna), hanem

a könnyebb utat választva öszvérmegoldásokkal, álteljesítményekkel, látszateredményekkel próbálja a problémát a szőnyeg alá söpörni.

Következtetések

Mint azt az előbbieken kifejtettük, az ifjúsági szakma a magáévá tette az ifjúságügy szektorokon átívelő, integrált koncepcióját, és kidolgozta saját válaszait arra vonatkozóan, miként lehetséges e megközelítést a magyar ifjúságügyi gyakorlat részévé tenni. Összességében azonban Magyarországon az ifjúságügy továbbra is kiegészítő, mellékes terület maradt, nem tudott felőzni a társszakmák mellé.

Az ifjúságügyet vizsgálva továbbra is érvényesek a magyar ifjúságügyről 2008-ban kiadott európai uniós vizsgálat eredményei. 1990 óta nem töretlenül fejlődött, az ifjúságpolitikai infrastruktúrája csak részben alakult ki, a szerep- és felelősségi körök tisztázatlanok, és hiányzik az ifjúság, ifjúságpolitika és ifjúsági munka egységes felfogása. A fiataloknak nyújtott tájékoztatás tűnik az ifjúságpolitika legfejlettebb és legbejártottabb területének, ahol egységes követelmények és hálózatok is léteznek” (Európa Tanács 2008). A rendszerváltás óta kiforrott ifjúsági terület jogi szempontból alig szabályozott, a kevés írott dokumentum pedig több esetben – az egész szakterületet átfogó szabályozása helyett – párhuzamosságokkal teli és/vagy funkció nélkül marad. A magyarországi ifjúsági szakma régen óhajtott törekvése az ifjúsági törvény megalkotása, ami eddig háromszor (2000, 2006, 2009) fulladt kudarcba. Csaknem minden jelentős ifjúsági ernyőszervezet (Ifjúságszakmai Együttműködési Tanácskozás, Nemzeti Ifjúsági Tanács) programjában szerepel az ifjúsági törvény megalkotása, amely jogilag is rendezhetné a kormányzati és önkormányzati intézmények eddig meghatározatlan fiatalokkal kapcsolatos feladatait.

Húsz éve hazánkban van az unió egyik ifjúsági központja, 2014 óta az EU ifjúsági biztosa is magyar. Mindez erős hazai ifjúságügyet sejtet, de sajnos ez nem igaz: hazánkban erősen fel kell zárkóznia az európai szinthez, a látszateredményeken túl is. Az Európai Unió országjelentése (Borbély–Neumann 2014) sem fest rózsás képet a magyar ifjúsági munka állapotáról, különösen az uniós országokkal való összevetésben. Az európaizációs hatások között a Fehér könyv folyamat „puha” kritériumrendszere Magyarországon látszateredményekre elég volt, de valódi strukturális változásokra nem. Az állampolgárok és az állam viszonya terén nem történt jelentős előrelépés, az állam az ifjúságügyek területén továbbra is domináns maradt, a civilszféra megerősítése, bevonása sikertelen. Míg az újonnan csatlakozó tagállamok között Litvániában több mint egy évtizede meghonosodott a co-management Európa Tanács által kidolgozott filozófiája, addig Magyarországon a kormányzat továbbra is saját aktuális szempontjai szerint válogatja ki a partnereit. Míg Lengyelországban az Európai Unió Youth in Action Programme/Erasmus+ programjait egy alapítvány (Development of the Education System, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji) kezeli, Magyarorszá-

gon fel sem merült, hogy a kormányzat a civil szférára bízta e források koordinációját, sőt, a források jelentős részét fejlesztő célú támogatások odaítélése helyett önmaga finanszírozására használja fel. „*Ennek tükrében kiemelendő, hogy az egyik legfontosabb ifjúságiügyi szereplő, a magyar kormány a saját maga által kijelölt úton halad, nem különösebben érdekli ki és miként reagál a döntéseire*” (Nagy 2015).

A rendszerváltás óta egyik kormányzat sem dolgozott ki és tett mélyreható, az érintettek bevonását szem előtt tartó célkitűzéseket (Beke–Ditzendy–Nagy 2004), aminek hiánya okán a mindenkori ifjúságpolitika aktuális „széljárások mentén” reagál, a legjobb esetben is instabil és időszakos szakmai struktúrákat teremt, amelyek jellegzetessége a folyamatos átalakulás és megszakítottság. A folyamatos megszakítottság (Oross 2016), „*az állandóság hiánya, a stratégiai fejlesztés helyetti pusztán projektvezéreltség, az állandó irányváltások lehetetlenné teszik a stabil, kiszámítható építkezést.*” Ezen változásokat a fiatalok nem progresszióként, reformként élik meg, hanem sokkal inkább az igazodási lehetőségek elvesztéseként. Növekszik a fiatalok körében az apolitikusság és a közélethez társuló negatív attitűd (Oross 2015, Székely 2013), ezzel párhuzamosan a közéletet nem elutasítók körében a szélsőséges (esetünkben jobboldali) alternatíva elfogadottsága. Jellemző, hogy a fiatalok kevesebb mint egyhatoda rendelkezik csak valamilyen szervezeti tagsággal, zömmel sportegyesületekben vagy egyházi szervezeteknél (NIS 2009). Hiszen hazánk egyik legfontosabb szocializációs öröksége a közösséget felváltó, atomizált érdekérvényesítés érdekkijárássá sülyedő „hagyománya”, ami mára a fiatalok körében is általános jelenséggé vált, s ennek következménye a fiatalok világában (is) a befelé fordulás, a létbizonytalanság, ezzel párhuzamosan pedig a tartósan rossz társadalmi közérzet (Ságvári 2008). Ennek tükrében nem meglepő, hogy Magyarországon a kivándorlás kérdése lett az egyik leginkább akut ifjúsági probléma. Bár a jelenség összetársadalmi szintű, a fiatalok a legdinamikusabb társadalmi csoport, akik elsősorban a „lábukkal szavaznak”. Jellemző, s már majdnem igaz szlogen, hogy a második legnagyobb magyar város London: a népesség 5 százaléka külföldön él, a tanulók majd fele (45%), a 35 év alattiak több mint harmada (33%) tervezi elhagyni az országot (Tárki 2015).

Irodalom⁴

- Andorka Rudolf (1996): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Beke Márton – Ditzendy Károly Arisztid – Nagy Ágnes (2004): Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól *Új Ifjúsági Szemle*, 4, 27–35. http://www.ifjusagugy.hu/uszi_kotetek/UISZ-4.pdf
- Bessenyei István (2007): *Tanulás és tanítás az információs társadalomban. Az E-learning 2.0 és a konnektivizmus*. <http://www.doksi.hu/get.php?lid=20190>

⁴ A megadott internetes hivatkozások utolsó letöltésének időpontja a kézirat lezárásának dátuma: 2016. 11. 08.

- Boreczky Ágnes (2004): *A szimbolikus család*. Az értelmezés idejének és terének kiterjesztése. Budapest: Gondolat.
- Borbély Szilvia – Neumann László (2014): *Country Report Hungary*. YOUNION – Union for Youth. Budapest: Szakszervezetek Gazdaság és Társadalomkutatási Intézete (SZGTI). http://moodle.adaptland.it/pluginfile.php/20456/mod_resource/content/1/02_hungary.pdf
- Böhnsch, Lothar (2000): A gyermek- és ifjúkor szociálpedagógiája, In Kozma Tamás – Tomasz Gábor (szerk.): *Szociálpedagógia*. Szöveggyűjtemény. Budapest: Osiris–Educatio, 357–390.
- Chisholm, Lynne – Kovacheva, Siyka et al. (2011): The social construction of youth and the triangle between youth research, youth policy and youth work in Europe. In Chisholm, Lynne – Kovacheva, Siyka – Merico, Maurizio (eds.): *European youth studies – integrating research, policy and practice*. Innsbruck: MA. EYS Consortium. http://www.youthstudies.eu/files/maeys_reader_2012.pdf
- Czakó K. (é. n.): A pedagógiai prevenció. In *Csillagfényben, a pedagógiai prevenció*. H. n.: Örökségünk Könyvkiadó.
- Csányi Vilmos. (2011): *Társadalom és ember*. Budapest: Gondolat.
- Európa Tanács Ifjúsági és Sportigazgatóság (2008): *Ifjúságpolitikai vizsgálat Magyarország*. Nemzetközi jelentés. www.imuk.hu/index.php?p=letoltes&id=55
- Európa Tanács (2013): *11 Indicators of a (National) Youth Policy*. http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/CoE_indicators.pdf
- European Commission (2009): *An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering*. A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities 27.4.2009 COM(2009) 200., Brussels. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/youth/impact2009_en.pdf
- Magyarul: *A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése, megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére*. Brüsszel, 2009.4.27. COM(2009) 200 végleges. http://www.ifjusagsegito.hu/belvedere/Az_EU_ifjusagi_strategiaja-befektetes_es_az_ervenyesules_elosegitese2009.pdf
- European Council (2008): *Youth Policy in Hungary*. Conclusions of the Council of Europe international review team. Strasbourg: Council of Europe Publishing. http://www.youthpolicy.org/national/Hungary_2008_Youth_Policy_Review.pdf
- Giesecke, Hermann (2000): Iskola és szociálpedagógia. In Kozma Tamás – Tomasz Gábor (szerk.): *Szociálpedagógia*. Szöveggyűjtemény. Budapest: Osiris–Educatio, 325–334.
- Hárdi István (1992): *A lélek egészségvédelme*. A lelki egészségvédelem jelene és távlatai. Budapest: Springer Tudományos Kiadó.

- Kátai Gábor (2006): *Gondolatok az ifjúságpolitikáról és eszközeiről*. Szeged: Belvedere.
- Mairesse, Pierre (2009): Youth work and policy at European level. In Verschelden, Griet – Coussée, Filip – Van de Walle, Tineke – Williamson, Howard (2009): *The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 11–16. http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084932/History_of_youth_policy_text.pdf/ad512916-c671-43e6-8ae6-d2919326e676
- Mollenhauer, Klaus (2000): A szociálpedagógia eredete az ipari társadalomban. A szociálpedagógiai gondolkodás és cselekvés szerkezetének vizsgálata. In Kozma Tamás – Tomasz Gábor (szerk.): *Szociálpedagógia*. Szöveggyűjtemény. Budapest: Osiris–Educatio, 101–123.
- Nagy Ádám (szerk.) (2008): *Ifjúságügy-ifjúsági szakma, ifjúsági munka*. Budapest: Palócvilág–Új Mandátum.
- Nagy Ádám (2013): Szocializációs közegek. *Replika*, 83, 59–76. <http://www.replika.hu/replika/83-b2>
- Nagy Ádám (2015): *A szabadidőpedagógia elméleti alapjai*. Komarno: Selye János Egyetem.
- Nagy Ádám – Bodor Tamás – Domokos Tamás – Schád László (2014): *Ifjúságügy*. Budapest: ISZT Alapítvány.
- Nagy Ádám – Trencsényi László (2012): *Szocializációs közegek a változó társadalomban*. A nevelés esélyei: család, iskola, szabadidő, média. Budapest: ISZT Alapítvány.
- NIS – Nemzeti Ifjúsági Stratégia (2009): „...Hogy általunk legyen jobb!” *Nemzeti Ifjúsági Stratégia (2009–2024)*. Budapest. http://www.ifusagitanacs.hu/docs/nis_091109.pdf
- Oross Dániel (2015): *Ifjúsági részvétel a pártpolitikán túl = Youth participation beyond party politics*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest: BCE Politikatudományi Doktori Iskola. DOI 10.14267/phd.2015037 <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/859/>
- Oross Dániel (2016): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története. In Nagy Ádám – Oross Dániel (szerk.): *Ifjúságügy-szöveggyűjtemény*. Budapest: UISZ Alapítvány, 257–278.
- Ságvári Bence (2008): Közösség, politika, közélet. *Új Ifjúsági Szemle*, (6), 2–3, 107–114. http://www.ifusagugy.hu/uszi_kotetek/UISZ-19-20.pdf
- Susánszky Éva – Szántó, Zsuzsa (2008): Ifjúság és egészség. *Új Ifjúsági Szemle*, (6), 2, 87–96. <http://readgur.com/doc/388856/sus%C3%A1nszky-%C3%A9va-%E2%80%93-sz%C3%A1nt%C3%B3-zsuzsa--ifj%C3%BA%C3%A1g-%C3%A9s-eg%C3%A9szs%C3%A9g>
- Szabó András (2009): Ifjúsági munka a szocializációs térben. *Új Ifjúsági Szemle*, (7), 4, 127–134. http://www.ifusagugy.hu/uszi_kotetek/UISZ-21.pdf
- Székely Levente (2013): Az új csendes generáció. In Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Másodkézből*. Magyar Ifjúság 2012. Budapest:

- ISZT Alapítvány-Kutatópont. http://kutatopont.hu/files/2012/02/Magyar_ifjusag_2012_MASODKEZBOL.pdf
- Székely Levente – Urbán Ágnes (2008): *A bevonódás útjai avagy hogyan kezd-tünk internetezni?* Budapest: Excenter Kutatóközpont. <http://docplayer.hu/3666656-Szekely-levente-urban-agnes-a-bevonodas-utjai-avagy-hogyan-kezdunk-internetezni.html>
- Tárki (2015): *Migrációs potenciál, 2015. július*. www.tarki.hu/hu/news/2015/kite-kint/20150811_migracio.htm
- Tóbiás László (2011): *A segítségnyújtás közösségi formái, módszerei, sorstárs segítség.* Győr: Széchenyi István Egyetem. http://www.tamop544c.pli.sze.hu/attachments/article/49/iii_a_segitsegnyujtas_kozossegi_formai.pdf
- Wootsch Péter (2010): Zigzagging in a labyrinth – Towards “good” Hungarian youth work [Tévelygések a labirintusban – úton a „jó” magyar ifjúsági munka felé]. In Coussée, Filip –Verschelden, Griet et al. (eds.): *The history of youth work in Europe. Vol. 2. Relevance for today’s youth work policy.* Innsbruck: M.A. EYS Consortium. http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/8437152/H2_Hungary.pdf/a4016c6a-9a9f-4e80-a8c8-178b723f3b9a
- Wrozyński, Ryszard (2000): A társadalompedagógia területe és feladatai. In Kozma Tamás – Tomasz Gábor (szerk.): *Szociálpedagógia. Szöveggyűjtemény.* Budapest: Osiris–Educatio, 124–130.